

CONFERENCE OF INGOs
OF THE COUNCIL OF EUROPE

CONFERENCE DES OING DU
CONSEIL DE L'EUROPE

CONF/PLE(2009)CODE1

KÓDEX DOBREJ PRAXE OBČIANSKEJ PARTICIPÁCIE V ROZHODOVACÍCH PROCESOCH

Prijatý Konferenciou medzinárodných mimovládnych organizácií na jej zasadnutí 1. októbra 2009

Zoznam

I.	Úvod.....	3
II.	Ciele a úlohy.....	4
III.	Všeobecný rámec občianskej participácie.....	5
IV.	Ako angažovať občiansku spoločnosť.....	7
V.	Matica občianskej participácie	

I. Úvod

Jedným z hlavných problémov moderných demokracií je odcudzenie občanov od politických procesov. V tejto súvislosti, rovnako ako v mnohých ďalších, občianska spoločnosť predstavuje dôležitú súčasť demokratického procesu. Poskytuje občanom alternatívnu možnosť, aby popri možnostiach, ktoré predstavujú politické strany a lobistické skupiny, mohli vyjadrovať rôzne názory a presadzovať rôzne záujmy pri rozhodovacích procesoch.

V odporúčaní zo 14. októbra 2007 Výbor ministrov Rady Európy uznal „zásadný prínos mimovládnych organizácií k rozvoju a uplatňovaniu demokracie a ľudských práv, najmä prostredníctvom podpory povedomia verejnosti, účasti na verejnom živote a zabezpečenia transparentnosti a zodpovednosti orgánov verejnej moci“.

Na zasadnutí Rady Európy „Fórum pre budúcnosť demokracie“, ktoré sa konalo vo Švédsku v júni 2007, účastníci vyzvali konferenciu medzinárodných mimovládnych organizácií Rady Európy, aby vypracovala kódex dobrej praxe občianskej participácie, ktorý by zahŕňal také témy, ako sú mechanizmy účasti mimovládnych organizácií na rozhodovacích procesoch a zapájanie občianskej spoločnosti do verejnej politiky.

Konferencia medzinárodných mimovládnych organizácií na základe tejto výzvy prijala úlohu vypracovať Kódex dobrej praxe občianskej participácie v rozhodovacích procesoch. Tento dokument obsahuje zdôvodnenie, rámec a prostriedky na posilnenie občianskej participácie. Kódex pripravili skúsení zástupcovia občianskej spoločnosti, prešiel celoeurópskym procesom konzultácií a po otestovaní a spripomienkovaní členmi národných a medzinárodných mimovládnych organizácií ho dnes používajú aktivisti a zástupcovia orgánov verejnej správy.

Konferencia medzinárodných mimovládnych organizácií Rady Európy pripravila tento ľahko použiteľný, dobre štruktúrovaný a pragmatický nástroj určený pre orgány s rozhodovacou právomocou a organizovanú občiansku spoločnosť, vrátane mimovládnych organizácií.

Kódex ponúka celú škálu osvedčených postupov. Nemá záväzný charakter, nepredpisuje pravidlá a nepredpokladá žiadne donucovacie mechanizmy. Všetkým aktérom v demokratickom procese ponúka usmernenia, ktoré vychádzajú z konkrétnych praktických skúseností v oblasti dialógu a spolupráce medzi mimovládnymi organizáciami a orgánmi verejnej moci. Konečným cieľom je uľahčiť vzájomné interakcie a posilniť právomoci občanov a ich účasť na demokratickom procese na miestnej, regionálnej a národnej úrovni.

Konferencia požiadala o rady a námety aj ďalšie inštitúcie Rady Európy. Kongres miestnych a regionálnych samospráv Európy a Parlamentné zhromaždenie Rady Európy kódex dobrej praxe uvítali. Kongres je pripravený prispieť k jeho propagácii a používať ho vo svojej práci. Parlamentné zhromaždenie zasa zdôraznilo osobitný význam elektronických nástrojov v oblasti participácie.

Tento dokument by mal mať a aj bude mať politické dôsledky. Podporí súčasný trend miestnych, regionálnych a národných orgánov viesť konzultácie a spolupracovať s občianskou spoločnosťou pri zavádzaní moderných nástrojov demokratickej správy vecí verejných a zároveň prehĺbovať účasť občanov na verejnom živote.

II. Ciele a úlohy

Hlavným cieľom Kódexu dobrej praxe občianskej participácie je prispieť k vytváraniu priaznivého prostredia pre mimovládne organizácie v členských štátoch Rady Európy a Bieloruska tým, že na európskej úrovni vymedzuje súbor všeobecných zásad, usmernení, nástrojov a mechanizmov pre občiansku participáciu na politickom rozhodovacom procese. Zámerom je dosiahnuť, aby sa Kódex dobrej praxe občianskej participácie využíval na miestnej, regionálnej aj národnej úrovni. Kódex dobrej praxe občianskej participácie vychádza z reálnych skúseností mimovládnych organizácií z celej Európy, ktoré sa podelili o osvedčené postupy a účinné metódy v oblasti spolupráce s orgánmi verejnej moci.

Ďalším cieľom je, aby sa Kódex dobrej praxe občianskej participácie stal relevantným a účinným nástrojom mimovládnych organizácií, od miestnej až po medzinárodnú úroveň, pri ich dialógu s parlamentmi, vládami a orgánmi verejnej moci. Mal by sa stať interaktívnym a akčným nástrojom, aby bol užitočný tak pre mimovládne organizácie, ako aj pre orgány verejnej moci v celej Európe. Na podporu uplatňovania kódexu dobrej praxe bude k dispozícii aj banka prípadových štúdií a ďalší súbor praktických nástrojov.

Kódex dobrej praxe je zameraný na národné mimovládne organizácie, vrátane regionálnych a miestnych organizácií v členských štátoch Rady Európy a Bielorusku, ako aj na organizácie na celoeurópskej a medzinárodnej úrovni.

Takisto sa zameriava na orgány verejnej moci, ako sú parlamenty, vlády a orgány verejnej správy na miestnej, regionálnej a národnej úrovni. Je to široký okruh adresátov, ale kódex dobrej praxe je koncipovaný tak, aby jeho jednotlivé segmenty boli využiteľné na všetkých úrovniach verejnej správy.

III. Všeobecný rámec občianskej participácie

III.i Parametre občianskej spoločnosti

Mimovládne organizácie a organizovaná občianska spoločnosť sú hlavnými prispievateľmi k posilňovaniu a uplatňovaniu demokracie a ľudských práv. Definíciu Rady Európy pre mimovládne organizácie možno nájsť v odporúčaní Výboru ministrov č. (2007) 14, v ktorom sa uvádza, že „mimovládne organizácie sú dobrovoľné samosprávne orgány alebo organizácie vytvorené s cieľom naplňať v zásade neziskové ciele ich zakladateľov alebo členov“. Vo vzťahu ku Kódexu dobrej praxe občianskej participácie tento výraz znamená organizovanú občiansku spoločnosť, vrátane dobrovoľníckych skupín, neziskových organizácií, združení, nadácií, charitatívnych organizácií, ako aj komunitných alebo aktivistických skupín fungujúcich na územnej alebo záujmovej báze. Základné činnosti mimovládnych organizácií sa zameriavajú na hodnoty sociálnej spravodlivosti, ľudských práv, demokracie a právneho štátu. V týchto oblastiach je cieľom mimovládnych organizácií presadzovať veci všeobecného záujmu a zlepšovať životy ľudí.

Mimovládne organizácie tvoria kľúčovú zložku účasti na otvorenej, demokratickej spoločnosti prostredníctvom zapájania veľkého počtu osôb. Skutočnosť, že mnohé z týchto osôb sú aj voličmi, zdôrazňuje komplementárny vzťah so zastupiteľskou demokraciou.

Mimovládne organizácie môžu prispievať k procesu rozhodovania v podobe vedomostí a nezávislých názorov. Vďaka tomu štátne orgány na všetkých úrovniach, od miestnej a regionálnej až po národnú, aj medzinárodné inštitúcie čerpajú z relevantných skúseností a schopností mimovládnych organizácií pri tvorbe a implementácii politík. Mimovládne organizácie majú jedinečnú dôveru svojich členov aj spoločnosti ako sprostredkovateľ na vyjadrovanie ich obáv, zastupovanie ich záujmov a angažovanie sa vo veciach všeobecného záujmu, čím môžu priniesť rozhodujúci vklad do tvorby politík.

V tomto texte sa zdôrazňuje príspevok *organizovanej občianskej spoločnosti* k demokratickému procesu, a nie je teda zameraný na súvisiacu otázku participácie občanov, t.j. *jednotlivcov*. V danom prípade sa predpokladá, že akt vytvárania združení a miestnych organizácií je aktom nezávislej spoločenskej organizácie, ktorý sa nesústreďuje len na akcie jednotlivcov. Vychádza sa z predpokladu, že organizované skupiny vznikajú s cieľom lepšie plniť potreby ich členov a prinášať prospech širšej spoločnosti, a preto pôsobia ako hlavný kanál účasti a ako multiplikátor občianskej angažovanosti.

III.ii Zásady občianskej participácie

V záujme podpory konštruktívneho vzťahu by mimovládne organizácie a orgány verejnej moci na rôznych úrovniach mali konať na základe týchto spoločných princípov:

Participácia

Mimovládne organizácie zisťujú a sprostredkujú názory svojich členov, skupín užívateľov a angažovaných občanov. Tento ich vklad má kľúčovú hodnotu pre politický rozhodovací proces, zvyšovanie kvality, vzájomné porozumenie a dlhodobejšiu uplatniteľnosť politických iniciatív. Predpokladom uplatňovania tohto princípu sú otvorené a dostupné procesy participácie založené na dohodnutých parametroch participácie.

Dôvera

Otvorená a demokratická spoločnosť je založená na čestnom vzťahu medzi jednotlivými aktérmi a sektormi. Hoci mimovládne organizácie a orgány verejnej moci plnia rozdielne úlohy, ich spoločný cieľ – zlepšovať život ľudí – možno uspokojivo dosiahnuť len na základe dôvery, čo predpokladá transparentnosť, vzájomný rešpekt a dôveryhodnosť.

Zodpovednosť a transparentnosť

Konanie vo verejnom záujme znamená, že mimovládne organizácie aj orgány verejnej moci musia konať otvorene, zodpovedne, zrozumiteľne, skladať účty za svoju činnosť, a že všetky ich kroky musia byť transparentné.

Nezávislosť

Mimovládne organizácie musia byť vnímané ako slobodné a nezávislé orgány z hľadiska ich cieľov, rozhodnutí a aktivít. Majú právo konať samostatne a obhajovať pozície, ktoré sa líšia od pozícií orgánov verejnej moci, s ktorými však inak môžu spolupracovať.

III.iii Podmienky občianskej participácie

Podmienky umožňujúce združovanie občanov sú dobre zdokumentované. V súlade s Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd (EDĽP) a príslušnou judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva k nim patrí sloboda prejavu (článok 10 EDĽP) a sloboda zhromažďovania a združovania (článok 11 EDĽP).

Aby sa zabezpečilo nediskriminačné zakotvenie zásadnej úlohy mimovládnych organizácií v politickom rozhodovacom procese, musí sa vytvoriť podporné prostredie. Medzi podmienky podporného prostredia patrí právny štát, dodržiavanie základných demokratických princípov, politická vôľa, priaznivé právne predpisy, jednoznačné a presné postupy, dlhodobá podpora a zdroje trvalo udržateľnej občianskej spoločnosti a priestor pre dialóg a spoluprácu. Tieto podmienky umožňujú vytvoriť konštruktívny vzťah medzi mimovládnymi organizáciami a orgánmi verejnej moci, budovaný na vzájomnej dôvere a spoločnom chápaní *participatívnej demokracie*.

IV. Ako angažovať občiansku spoločnosť

Táto časť, v ktorej sa hovorí o spôsoboch účasti občianskej spoločnosti, sa zameriava na plnenie hlavného cieľa Kódexu dobrej praxe občianskej participácie a zabezpečenie jeho relevantnosti a praktickej použiteľnosti pre mimovládne organizácie pri zapájaní sa do politického rozhodovacieho procesu.

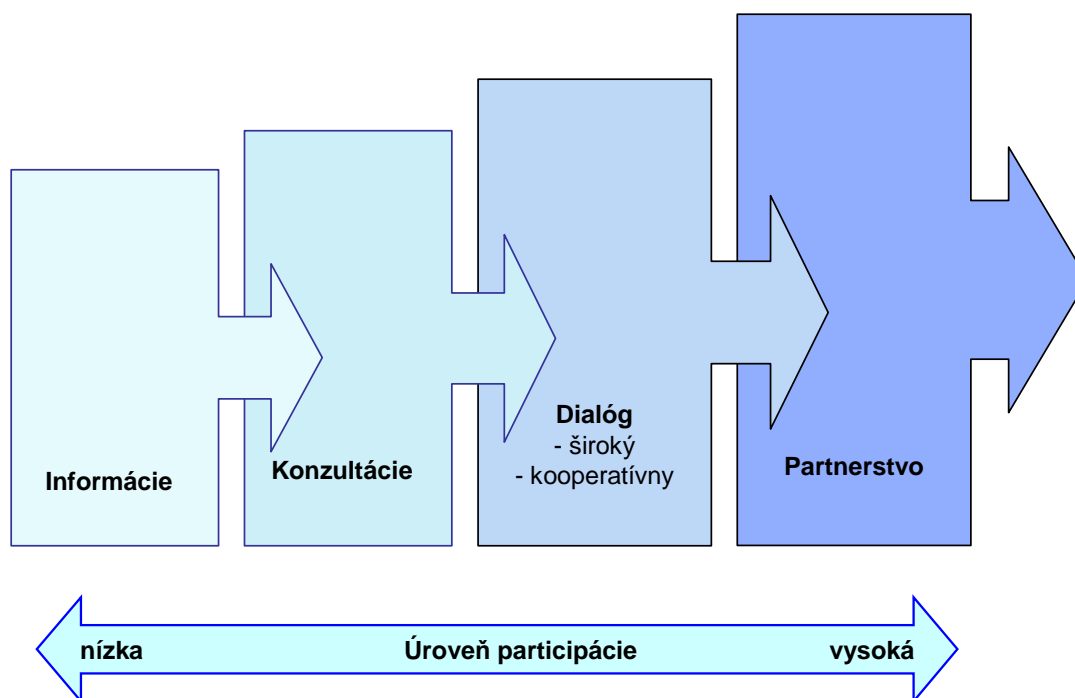
Tento proces má dve vzájomne prepojené dimenzie. Po prvé, v časti IV.i sa opisujú stupne účasti zoradené podľa miery ich intenzity, od jednoduchého poskytovania informácií cez konzultácie a dialóg až po budovanie partnerstiev medzi mimovládnymi organizáciami a orgánmi verejnej moci. Po druhé, v časti IV.ii sa opisujú kroky rozhodovacieho procesu, najmä šesť krokov, ktoré robia orgány verejnej moci, od tvorby programu cez jeho implementáciu až po monitorovanie a revíziu.

V osobitnej časti (IV.iii) sa prezentujú nástroje, ktoré možno použiť v ktorejkoľvek fáze, a ktoré prierezovo podporujú proces participácie.

Tieto prvky sú potom zlúčené v matici občianskej participácie (V), ktorá vizuálne znázorňuje vzájomne prepojené zložky tohto procesu.

IV.i Rôzne úrovne participácie

Zapojenie mimovládnych organizácií do jednotlivých fáz politického rozhodovacieho procesu sa líši v závislosti od intenzity participácie. Existujú štyri postupné úrovne participácie, od najmenej intenzívnej po najintenzívnejšiu. Sú to: informovanie, konzultácie, dialóg a partnerstvo. Môžu sa použiť v ktoromkoľvek kroku rozhodovacieho procesu, ale osobitný význam majú v určitých bodoch tohto procesu.

1. Informovanie

Prístup k informáciám je základom všetkých ďalších krokov pri zapájaní mimovládnych organizácií do rozhodovacích procesov. Ide o pomerne nízku úroveň participácie, ktorá obvykle pozostáva z jednosmerného poskytovania informácií orgánmi verejnej moci, pričom sa nevyžaduje ani neočakáva interakcia alebo angažovanie sa mimovládnych organizácií.

Informovanie je relevantné pre všetky kroky rozhodovacieho procesu.

2. Konzultácie

Pri tejto forme iniciatívy orgány verejnej moci žiadajú mimovládne organizácie o ich názor na konkrétnu tému alebo dianie. Konzultácia zvyčajne znamená, že orgány verejnej moci poskytnú mimovládnym organizáciám informácie o pripravovanej politike a požiadajú ich o pripomienky, názory a spätnú väzbu. Iniciatíva a témy vychádzajú od orgánov verejnej moci a nie od mimovládnych organizácií.

Konzultácie sú relevantné pre všetky kroky rozhodovacieho procesu, najmä pre navrhovanie, monitorovanie a prehodnotenie.

3. Dialóg

Dialóg môže iniciovať ktorákoľvek strana a môže byť buď **široký** alebo **kooperatívny**.

Široký dialóg znamená obojsmernú komunikáciu postavenú na spoločných záujmoch a potenciálne spoločných cieľoch na zabezpečenie pravidelnej výmeny názorov. Pohybuje sa od otvorených verejných vypočutí po špecializované stretnutia medzi mimovládnymi organizáciami a orgánmi verejnej moci. Diskusia má široký záber a nie je výslovne spojená s procesom tvorby konkrétnej politiky.

Kooperatívny dialóg je postavený na vzájomnom záujme na prijatí konkrétnej politiky. Kooperatívny dialóg obvykle vyúsťuje do prijatia spoločných odporúčaní, stratégií alebo legislatívy. Tento typ dialógu predpokladá vyššiu mieru angažovanosti ako široký dialóg, pretože má formu spoločných, často pravidelných stretnutí zameraných na tvorbu kľúčových politických stratégií, a často vedie k dohodnutým výsledkom.

Dialóg je veľmi cenný vo všetkých krokoch politického rozhodovacieho cyklu, ale zásadný význam má pri navrhovaní, vypracúvaní a revízii programu.

4. Partnerstvo

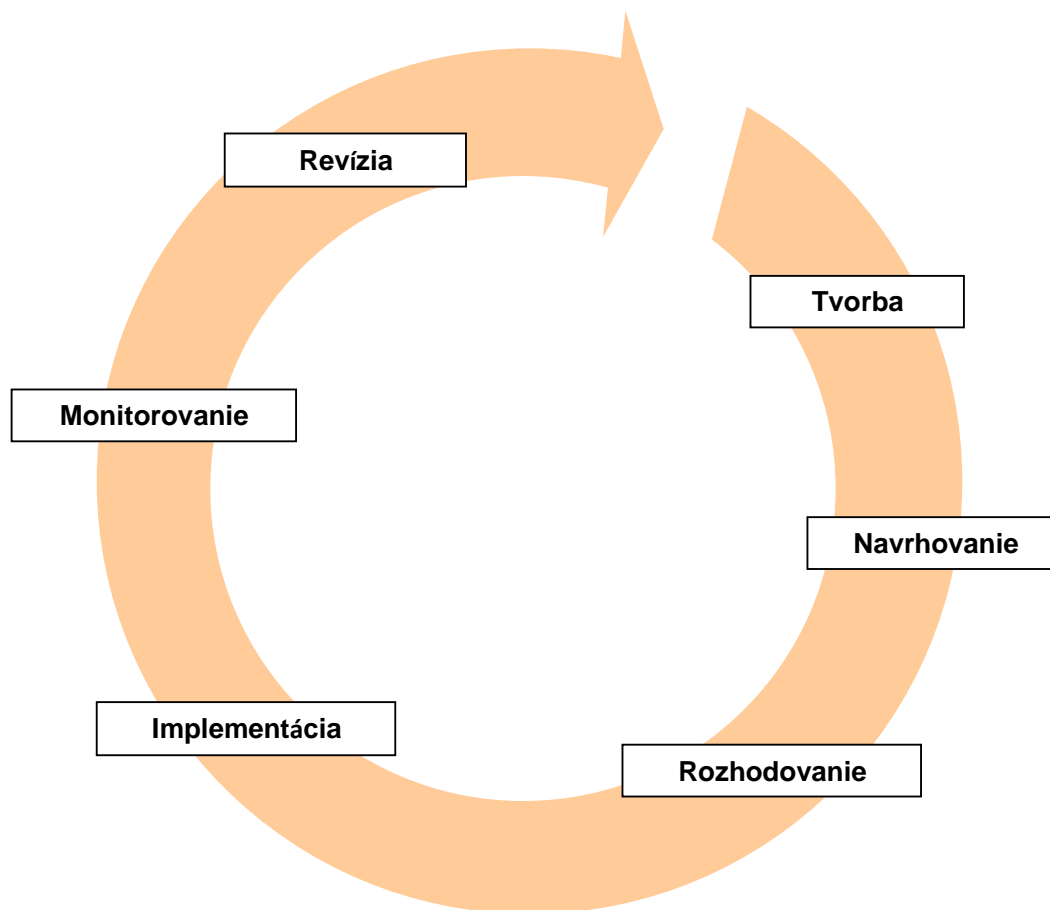
Partnerstvo znamená zdieľanie zodpovednosti v každom kroku politického rozhodovacieho procesu, od navrhovania a vypracúvania programu až po rozhodovanie a realizáciu politických iniciatív. Je to najvyššia forma participácie.

Na tejto úrovni mimovládne organizácie úzko spolupracujú s orgánmi verejnej moci, pričom zostávajú nezávislé a majú právo viesť kampane a konať bez ohľadu na situáciu partnerstva. Súčasťou partnerstva môžu byť také aktivity, ako je delegovanie určitej úlohy – napr. poskytovania služieb – na mimovládnu organizáciu, ako aj participatívne fóra a vytvorenie spolurozhodovacích orgánov, napr. v oblasti prideľovania zdrojov.

Partnerstvo môže existovať vo všetkých fázach politického rozhodovacieho procesu, ale osobitne dôležité je vo fáze navrhovania a realizácie programu.

IV.ii Kroky politického rozhodovacieho procesu

Cyklus znázornený na obrázku definuje šesť rôznych krokov politického rozhodovacieho procesu – tvorba programu, navrhovanie, rozhodovanie, implementácia politiky, monitorovanie a revízia politiky. Každý krok ponúka príležitosť na komunikáciu medzi mimovládnyimi organizáciami a orgánmi verejnej moci.

1. Tvorba programu

Politický program schvaľuje parlament alebo vláda, ale môžu ho ovplyvniť aj mimovládne organizácie alebo skupiny mimovládnych organizácií prostredníctvom kampaní a lobovania v prospech určitých otázok, potrieb a záujmov. Nové politické iniciatívy často bývajú výsledkom vplyvu kampaní mimovládnych organizácií. V rámci tohto kroku sa mimovládne organizácie snažia ovplyvniť rozhodnutie v mene spoločného záujmu a konajú spôsobom, ktorý prispieva k politickej diskusii.

Prínos mimovládnych organizácií:

- **Aktivizmus:** poukazovanie na problémy, obavy a potreby v mene konkrétnej skupiny užívateľov, názorového prúdu alebo všeobecného verejného záujmu, ktoré sa ešte neodrazili v právnych predpisoch alebo v iných koncepčných dokumentoch, nástrojoch alebo opatreniach
- **Informovanie a budovanie povedomia:** zdieľanie zistení mimovládnych organizácií s orgánmi verejnej moci, zapájanie a zastupovanie ich členov, užívateľov a kľúčových občianskych skupín a plnenie úlohy sprostredkovateľov vo vzťahu k občanom, ktorých počúvajú, informujú a reagujú na ich názory
- **Odbornosť a poradenstvo:** odborníci so znalosťami o konkrétnej téme zohrávajú kľúčovú úlohu pri tvorbe politického programu. Na základe analýz a výskumu identifikujú súčasné a budúce potreby spoločnosti a poskytujú veľmi dôležitý uhol pohľadu

- **Inovácia:** vývoj nových riešení a prístupov; poukázanie na možnosť ich zapracovania do politického programu
- **Poskytovanie služieb:** kľúčový aktér pri formulácii politiky a vytváraní alternatívnych alebo chýbajúcich služieb pre konkrétnu skupinu užívateľov

Zodpovednosť orgánov verejnej moci:

- **Zdieľanie informácií:** poskytovanie aktuálnych, presných a včasných informácií v dostupnom formáte pre všetky zúčastnené strany
- **Postupy:** zavádzanie a dodržiavanie transparentných rozhodovacích procesov. Zabezpečenie jasných, otvorených a dostupných postupov participácie
- **Poskytovanie zdrojov:** podpora aktívnej účasti občianskej spoločnosti, napr. prostredníctvom rozpočtových opatrení, materiálnej podpory alebo administratívnych služieb
- **Pripravenosť reagovať na podnety:** zabezpečenie aktívneho zapojenia relevantných predstaviteľov verejnej moci; vypočutie, reakcia a poskytovanie spätnej väzby

Užitočné nástroje a mechanizmy:

- **Informovanie:**
 - o **jednoduchý a otvorený prístup k** relevantným, presným a včasným **informáciám** o procese tvorby politiky, k dokumentom a k osobám s rozhodovacou právomocou, napr. prostredníctvom online databáz
 - o **výskum** zameraný na pochopenie otázky znepokojujúcej verejnosť a vypracovanie návrhov riešenia
 - o **kampaň a lobovanie** mimovládnych organizácií s cieľom zvýšiť povedomie, napr. prostredníctvom publikácií, plagátov a letákov, webových stránok, tlačových správ, verejných demonštrácií
 - o **webové stránky** umožňujúce plný prístup ku kľúčovým dokumentom a oznamujúce verejné akcie
- **Konzultácie:**
 - o **petície**, napr. prostredníctvom online nástrojov, ako sú e-petície alebo webové fóra
 - o **konzultácie**, prostredníctvom online alebo iných nástrojov, zamerané na identifikáciu záujmov a návrhov zainteresovaných strán
- **Dialóg:**
 - o **vypočutia a verejné fóra** s účasťou zainteresovaných strán s cieľom identifikovať a interpretovať citlivé témy a záujmy rôznych skupín
 - o **občianske fóra a „rady pre úvahy o budúcnosti“** ako platforma pre diskusiu s občanmi a mimovládnymi organizáciami
 - o **kľúčový kontakt na vládu**, ktorý pre občiansku spoločnosť sprostredkúva prístup k informáciám o aktuálnych politických iniciatívach
- **Partnerstvo:**
 - o **pracovná skupina alebo výbor** vytvorený ako stála alebo ad hoc expertná skupina pre vyjadrovanie preferencií v tvorbe politiky

2. Navrhovanie

Orgány verejnej moci majú zvyčajne ustálené postupy navrhovania politiky. Mimovládne organizácie do nich často vstupujú napr. v etape identifikácie problémov, navrhovania riešení a zdôvodňovania nimi uprednostňovaného návrhu, napr. formou rozhovorov alebo prieskumov. Kľúčovým prvkom tohto kroku by malo byť uľahčenie príležitostí na konzultácie ako aj rôzne formy dialógu s cieľom zisťovať názory kľúčových zainteresovaných strán.

Prínos mimovládnych organizácií:

- **Aktivismus:** záruka, že sa zohľadnia potreby a záujmy zainteresovaných strán, ktorých sa návrh politiky priamo dotýka
- **Informovanie a budovanie povedomia:** mimovládne organizácie informujú členov, užívateľov a hlavné občianske skupiny o procese navrhovania politiky
- **Odbornosť a poradenstvo:** vypracúvanie analýz a výskum danej otázky alebo návrh ďalších priorít, ktoré by sa mali zahrnúť do návrhu politiky

- **Inovácia:** hľadanie riešení prostredníctvom zavádzania nových prístupov, praktických riešení a konkrétnych modelov, ktoré prinášajú úžitok pre konkrétne skupiny užívateľov
- **Poskytovanie služieb:** vstup do navrhovania politiky s cieľom zohľadniť potreby konkrétnych užívateľov a zabezpečiť dodržiavanie príslušných podmienok
- **Kontrolná funkcia:** dohľad nad procesom navrhovania politiky, aby sa zabezpečilo zohľadnenie záujmov zainteresovaných strán, ako aj inkluzívny a transparentný charakter tohto procesu

Zodpovednosť orgánov verejnej moci:

- **Zdieľanie informácií:** poskytovanie včasných a úplných informácií o prebiehajúcich procesoch konzultácií
- **Postupy:** prijatie a dodržiavanie minimálnych noriem pre konzultácie, ako sú jasné ciele, pravidlá účasti, harmonogramy, kontakty apod. Organizácia otvorených konzultačných stretnutí, na ktoré sú prizvané všetky potenciálne zainteresované strany.
- **Zabezpečenie zdrojov:** poskytnutie primeraného časového priestoru a prostriedkov na konzultácie s cieľom zabezpečiť účasť občianskej spoločnosti na rôznych stupňoch
- **Pripravenosť reagovať na podnety:** zabezpečiť aktívne zapojenie príslušných zástupcov verejnej moci; počúvať, reagovať a poskytovať spätnú väzbu

Užitočné nástroje a mechanizmy:

- **Informovanie :**
 - o **otvorený a slobodný prístup ku koncepčným materiálom**, vrátane jedného informačného miesta pre navrhovanie politiky a poskytovanie informácií v rôznych formátoch, aby sa dostali k jednotlivým adresátom
 - o **webová stránka** umožňujúca prístup ku všetkým kľúčovým dokumentom a informáciám o verejných akciách
 - o **kampane a lobovanie** s cieľom ovplyvňovať návrh politiky prostredníctvom stanovísk, listov, manifestov
 - o **internetové vysielanie** vypočutí, zasadnutí a diskusií, aby ich verejnosť mohla sledovať a počúvať v reálnom čase
 - o **výskum** s cieľom priniesť vklad do procesu navrhovania politiky
- **Konzultácie a dialóg:**
 - o **vypočutia a diskusné panely** so zainteresovanými stranami s cieľom identifikovať a interpretovať citlivé témy a obavy a zbierať návrhy, buď v priamom styku alebo online
 - o **odborné semináre a stretnutia** s cieľom zapojiť odborníkov do špecializovaného výskumu alebo štúdií, ktoré by sa mohli použiť pri navrhovaní politiky
 - o **výbory vytvorené z viacerých zainteresovaných strán a poradné orgány** vytvorené zo zástupcov neziskového sektora alebo s ich účasťou; môžu byť stále alebo ad hoc
- **Partnerstvo:**
 - o **spoločné vypracúvanie návrhov:** aktívna účasť na formulácii jednotlivých častí legislatívneho procesu

3. Rozhodovanie

Formy politického rozhodovania sa líšia v závislosti od národného kontextu a legislatívy. K jeho spoločným črtám patrí usmernenie, ktoré k danej politike vydá príslušné ministerstvo, alebo prijatie zákona hlasovaním v parlamente, alebo verejné referendum v súlade s príslušnou legislatívou. Mimovládne organizácie by mali mať možnosť vstupovať do navrhovania zákonov a predkladania podnetov. Orgány verejnej moci by skôr, než prijímú rozhodnutie, mali prihliadnuť na rôzne názory a stanoviská. V tomto kroku majú konzultácie zásadný význam pre prijímanie informovaných rozhodnutí. Právomoc prijať konečné rozhodnutie však majú orgány verejnej moci, pokiaľ sa rozhodnutie neprijme na základe hlasovania verejnosti, referenda alebo iného mechanizmu spolurozhodovania.

Prínos mimovládnych organizácií:

- **Aktivizmus:** ovplyvňovanie osôb s rozhodovacou právomocou pred hlasovaním o danej otázke
- **Informovanie a budovanie povedomia:** informovanie členskej základne, užívateľov a kľúčových občianskych skupín o politických rozhodnutiach a ich potenciálnych dôsledkoch
- **Odbornosť a poradenstvo:** poskytovanie podrobných analýz s cieľom informovať a ovplyvňovať osoby s rozhodovacou právomocou
- **Kontrolná funkcia:** monitorovanie rozhodovacieho procesu s cieľom zabezpečiť, aby bol demokratický, transparentný a efektívny

Zodpovednosť orgánov verejnej moci:

- **Zdieľanie informácií:** poskytovanie informácií o politikách, ktoré sú predmetom prebiehajúceho rozhodovacieho procesu
- **Postupy:** poskytnutie a monitorovanie postupov a mechanizmov spolurozhodovania
- **Poskytovanie zdrojov:** umožnenie a podpora aktívnej účasti občianskej spoločnosti prostredníctvom zapojenia mimovládnych organizácií do etapy rozhodovania
- **Pripravenosť reagovať na podnety:** počúvanie, zohľadňovanie a reagovanie na pripomienky občianskej spoločnosti

Užitočné nástroje a mechanizmy:

- **Informovanie:**
 - o **kampaň a lobovanie** s cieľom ovplyvňovať rozhodovací proces, napríklad pomocou letákov, webových stránok, médií a verejných akcií
- **Konzultácie a dialóg:**
 - o **otvorené plenárne zasadnutia alebo zasadnutia výborov** s cieľom zabezpečiť otvorený prístup do diskusií počas rozhodovacieho procesu
- **Partnerstvo:**
 - o **spoločné rozhodovanie** prostredníctvom fór, konferencií a iných participatívnych stretnutí
 - o **spolurozhodovanie**, napr. pri participatívnom rozpočtovaní

4. Implementácia

Mnohé mimovládne organizácie vystupujú najaktívnejšie práve v tomto kroku, napr. pri poskytovaní služieb a pri realizácii projektov. Významnú zložku úsilia, ktoré mimovládne organizácie vynaložili v rámci predchádzajúcich krokov, tvorila snaha o ovplyvnenie implementácie politiky. Táto fáza je obzvlášť dôležitá na zabezpečenie plánovaného výsledku. V tomto kroku je dôležitý prístup k jasným a transparentným informáciám o očakávaniach a príležitostiach, ako aj aktívne partnerstvá.

Prínos mimovládnych organizácií:

- **Informovanie a budovanie povedomia:** primárnym cieľom je zvyšovanie povedomia verejnosti, vysvetľovanie výhod a nevýhod a účinkov politiky
- **Poskytovanie služieb:** jeden z kľúčových aktérov pri implementácii politických iniciatív, ktorý často nesie hlavnú zodpovednosť za ich implementáciu
- **Kontrolná funkcia:** hodnotenie politiky a zabezpečenie jej implementácie v súlade so zámerom bez nepriaznivých vedľajších dôsledkov

Zodpovednosť orgánov verejnej moci:

- **Zdieľanie informácií:** poskytovanie informácií o stratégiách implementácie, postupoch verejného obstarávania a o usmerneniach pre jednotlivé projekty
- **Postupy:** dodržiavanie stanovených pravidiel a predpisov pre implementáciu politik
- **Poskytovanie zdrojov:** umožnenie aktívnej účasti občianskej spoločnosti pri implementácii napr. prostredníctvom rozpočtových opatrení, materiálnej podpory alebo administratívnych služieb
- **Pripravenosť reagovať na podnety:** byť k dispozícii a reagovať na špecifické potreby vyplývajúce z okolností implementácie politiky

Užitočné nástroje a mechanizmy:

• **Informovanie:**

- o **otvorený a slobodný prístup** k dokumentom verejného sektora vzťahujúcim sa na projekty a rozhodnutia o ich realizácii
- o **webová stránka** umožňujúca prístup ku všetkým kľúčovým dokumentom a informujúca o verejných akciách
- o **využívanie elektronickej pošty na oznamy** o pripravovaných projektoch a možnostiach financovania
- o **využívanie nástroja „FAQ“** (často kladené otázky) prostredníctvom internetu alebo iných kanálov na poskytovanie informácií vo forme otázok a odpovedí zameraných na poskytovanie praktickej pomoci a poradenstva
- o **verejné oznamy o výberových konaniach** s cieľom zabezpečiť otvorený transparentný proces poskytovania služieb

• **Konzultácie:**

- o **akcie, konferencie, fóra a semináre** zamerané na informovanie o implementácii politiky a diskusiu s mimovládnyimi organizáciami a verejnosťou

• **Dialóg:**

- o **semináre na budovanie kapacít** s cieľom posilňovať znalosti a schopnosti relevantné pre implementáciu
- o **vzdelávacie semináre** pre mimovládne organizácie a orgány verejnej moci zamerané na špecifické témy relevantné pre implementáciu, ako je napr. verejné obstarávanie, predkladanie projektov a žiadostí o financovanie

• **Partnerstvo:**

- o **strategické partnerstvo**, v rámci ktorého mimovládne organizácie a orgány verejnej moci vytvárajú partnerstvá na implementáciu politiky; partnerstvá sa môžu pohybovať od malých pilotných projektov až po prevzatie plnej zodpovednosti za implementáciu

5. Monitorovanie

V tomto kroku je úlohou mimovládnych organizácií sledovať a hodnotiť výsledky realizácie politiky. Dôležité je vytvoriť účinný a transparentný monitorovací systém zabezpečujúci dosiahnutie stanoveného cieľa politiky / programu.

Prínos mimovládnych organizácií:

- **Aktivizmus:** monitorovanie a vyjadrovanie sa k tomu, či politická iniciatíva priniesla úžitok jej adresátom a očakávaný prínos pre spoločnosť
- **Odbornosť a poradenstvo:** získavanie dôkazov alebo skúmanie dôsledkov politiky; patria sem aj think-tanky a výskumné ústavy
- **Poskytovanie služieb:** zodpovednosť za monitorovanie účinkov programu z hľadiska kvality, trvalej udržateľnosti, účinnosti, a konkrétne príklady
- **Kontrolná funkcia:** prioritná úloha pri monitorovaní dôsledkov politiky s cieľom zabezpečiť plnenie stanovených cieľov

Zodpovednosť orgánov verejnej moci:

- **Zdieľanie informácií:** poskytovanie informácií o súčasnom stave konkrétnej politiky
- **Pripravenosť reagovať na podnety:** počúvať špecifické pripomienky mimovládnych organizácií a občianskej spoločnosti a reagovať na ne

Užitočné nástroje a mechanizmy:

• **Informovanie:**

- o **otvorený a slobodný prístup k informáciám**
- o **získavanie dôkazov** o prípadoch a štatistických údajov o realizácii projektov
- o **hodnotenie** politiky a jej vplyvu prostredníctvom konferencií a správ
- o nezávislé **výskumné štúdie** zamerané na kľúčové závery

• **Konzultácie:**

- o **mechanizmy spätnej väzby** na monitorovanie pokroku, ako sú ankety, internetové prieskumy alebo dotazníky

- **Dialóg:**
 - o **pracovná skupina alebo výbor** zložený zo zástupcov mimovládnych organizácií (užívateľov aj poskytovateľov) zodpovedných za monitorovanie a hodnotenie politickej iniciatívy
- **Partnerstvá:**
 - o **pracovná skupina alebo výbor** zložený zo zástupcov mimovládnych organizácií a orgánov verejnej moci spojených v strategickom partnerstve s cieľom monitorovať a hodnotiť politickú iniciatívu

6. Revízia

Vo svetle poznatkov z hodnotenia realizácie politiky v kombinácii s meniacimi sa potrebami spoločnosti sa často stáva, že politiku treba revidovať. Revízia politiky sa musí zakladať na prístupe k informáciám a možnostiach dialógu s cieľom určiť potreby a ďalšie iniciatívy. Revízia umožňuje začať nový cyklus rozhodovacieho procesu.

Prínos mimovládnych organizácií:

- **Aktivizmus:** lobovanie za zmenu politiky, ktorý spočíva v poukazovaní na slabé stránky alebo vedľajšie dôsledky súčasnej politiky s cieľom zabezpečiť potreby užívateľov alebo občanov
- **Odbornosť a poradenstvo:** výskum a analýza zameraná na identifikáciu medzier v existujúcej politickej iniciatíve a zdôvodnenie nutnosti jej revízie
- **Inovácie:** vývoj nových prístupov k riešeniu relevantnej otázky; môže sa stať kľúčovým prvkom revízie politiky
- **Poskytovanie služieb:** identifikácia prekážok a získavanie dôkazov na ilustráciu meniacich sa potrieb, ktoré si vyžadujú revíziu politiky

Zodpovednosť orgánov verejnej moci:

- **Zdieľanie informácií:** poskytovanie informácií o prípadnej revízii politiky a ich pohľade na potrebné zmeny politiky
- **Postupy:** vytvorenie prehľadných, otvorených a dostupných procesov účasti
- **Poskytovanie zdrojov:** umožnenie a podpora aktívnej účasti občianskej spoločnosti
- **Pripravenosť reagovať na podnety:** počúvanie a reakcie na pripomienky mimovládnych organizácií

Užitočné nástroje a mechanizmy:

- **Informovanie:**
 - o **otvorený a slobodný prístup k informáciám** o výsledkoch hodnotenia, štúdií a k ďalším materiálom o existujúcej politike
- **Konzultácie:**
 - o **konferencia alebo stretnutie** s cieľom určiť ďalšie kroky, ktoré plánuje orgán verejnej moci
 - o **online konzultácie** s cieľom zisťovať názory občianskej spoločnosti na to, ako ďalej postupovať v danej politike / projekte
- **Dialóg:**
 - o **semináre a diskusné fóra** s cieľom zapojiť zainteresované strany do určovania nových smerov v danej oblasti, ako sú napr. „World Café“, „otvorený priestor“, iné metódy brainstormingu
- **Partnerstvo:**
 - o **pracovná skupina alebo výbor**, v rámci ktorého mimovládne organizácie spolu s ostatnými zainteresovanými stranami a orgánmi verejnej moci vytvoria odbornú skupinu s cieľom odporučiť revíziu politiky

IV.iii Prierezové nástroje a mechanizmy občianskej participácie

Celoeurópske konzultácie pri príprave tohto Kódexu dobrej praxe občianskej participácie vyústili do identifikácie určitých nástrojov alebo mechanizmov, ktoré možno prierezovým spôsobom použiť na podporu participácie v rámci celého rozhodovacieho mechanizmu.

1. E-participácia

E-nástroje majú veľký potenciál pre zlepšovanie demokratických postupov a zapájanie organizovanej občianskej spoločnosti. Môžu významne prispieť k transparentnosti, zodpovednosti a pripravenosti inštitúcií reagovať na podnety, ako aj k podpore angažovanosti občanov a k posilňovaniu ich vplyvu a k dostupnosti a inkluzívnemu charakteru demokratického procesu. Na plné využitie potenciálu e-nástrojov je potrebné, aby si ich osvojili všetci účastníci rozhodovania, vrátane všetkých stupňov orgánov verejnej moci a organizovanej občianskej spoločnosti.

2. Budovanie kapacít pre participáciu

Je nevyhnutné posilňovať schopnosti a zručnosti miestnych, regionálnych a národných mimovládnych organizácií, aby sa mohli aktívne zapájať do tvorby politík, prípravy projektov a poskytovania služieb. Budovanie kapacít môže zahŕňať aj vzdelávacie semináre zamerané na lepšie pochopenie recipročného vzťahu medzi mimovládnyimi organizáciami a orgánmi verejnej moci v tomto procese, ako aj výmenné programy s cieľom posilniť pochopenie reálnej situácie druhej strany.

3. Štruktúry spolupráce medzi mimovládnyimi organizáciami a orgánmi verejnej moci

S cieľom uľahčiť vzťahy medzi orgánmi verejnej moci a mimovládnyimi organizáciami mnohé krajiny zriadili koordinačné orgány. Patria k nim vládne inštitúcie, napr. kontaktné osoby pre občiansku spoločnosť na každom ministerstve, alebo centrálny koordinačný orgán ako jediný partner, spoločné štruktúry, ako sú zmiešané výbory, pracovné skupiny, expertné komisie a ďalšie poradné orgány (stále alebo ad-hoc) alebo aliancie/koalície mimovládnych organizácií, ktoré zdieľajú zdroje a presadzujú spoločné pozície.

4. Rámcový dokument o spolupráci medzi mimovládnyimi organizáciami a orgánmi verejnej moci

V mnohých európskych krajinách boli uzavreté rámcové dohody s cieľom definovať záväzky, úlohy, zodpovednosti a postupy spolupráce. Tieto dokumenty jasne vymedzujú základ vzájomného vzťahu medzi mimovládnyimi organizáciami a orgánmi verejnej moci a tak uľahčujú ich stály dialóg a vzájomné porozumenie. Patria k nim napr. bilaterálne dohody s parlamentom alebo vládou, strategické dokumenty o spolupráci a oficiálne programy spolupráce, ktoré prijímajú orgány verejnej moci.

V. Matica občianskej participácie

S cieľom ilustrovať a presnejšie vymedziť vzťahy sa v ďalšom texte uvádza matica s prehľadom krokov rozhodovacieho procesu a ich prepojenia na mieru účasti. Je založená na osvedčených postupoch a príkladoch z občianskej spoločnosti z celej Európy a mala by byť zdrojom inšpirácie pre činnosť a posilnenie interakcií medzi mimovládnyimi organizáciami a orgánmi verejnej moci.

V každej fáze rozhodovacieho procesu (zľava doprava), existujú rôzne stupne zapojenia mimovládnych organizácií (zdola nahor). Vychádza sa z toho, že jednotlivé kroky rozhodovacieho procesu je možné použiť v každom kontexte, či už na európskej, národnej alebo miestnej úrovni. Ako sa vysvetľuje vyššie, miera účasti na jednotlivých fázach rozhodovacieho procesu sa môže pohybovať od nízkej po vysokú, a navrhované nástroje by sa mali využívať ako možnosti implementácie každého z typov účasti.

Táto matica sa môže používať rôznymi spôsobmi, napr. na mapovanie úrovne zaangažovanosti občianskej spoločnosti v ktoromkoľvek politickom procese, hodnotenie účasti mimovládnych organizácií v konkrétnom bode procesu, alebo ako praktický zdroj pre plánovanie aktivít mimovládnych organizácií. Netvorí konečný zoznam a môže sa prispôbiť na mnohé ďalšie účely.

Matica ilustruje navzájom súvisiace prvky účasti na rozhodovacom procese. Tento príklad ukazuje, ako sa prostredníctvom vyššie uvedených užitočných nástrojov môže dosiahnuť zamýšľaná miera účasti v každom kroku rozhodovacieho procesu.

Partnerstvo	Pracovná skupina alebo výbor	Spolunavrhovanie	Spoločné rozhodovanie Spolurozhodovanie	Strategické partnerstvá	Pracovné skupiny alebo výbor	Pracovné skupiny alebo výbor
Dialóg	Vypočutia a verejné fóra Občianske fóra a rady pre úvahy o budúcnosti Kľúčový kontakt na vládu	Vypočutia a diskusné panely Expertné semináre Zmiešané výbory a poradné orgány	Otvorené plenárne zasadnutia alebo zasadnutia výborov	Semináre zamerané na budovanie kapacít Vzdelávacie semináre	Pracovné skupiny alebo výbor	Semináre a diskusné fóra
Konzultácie	Petície Online konzultácie a iné techniky	Vypočutia a diskusné panely Odborné semináre Zmiešané výbory a poradné orgány	Otvorené plenárne zasadnutia alebo zasadnutia výborov	Akcie, konferencie, fóra, semináre	Mechanizmy získavania spätnej väzby	Konferencie alebo stretnutia Online konzultácie
Informovanie	Lahko dostupný a otvorený prístup k informáciám Prieskumy Kampane a lobovanie Webová stránka s kľúčovými dokumentmi	Otvorený a slobodný prístup ku koncepčným materiálom Webová stránka s kľúčovými dokumentmi Kampane a lobovanie Internetové vysielanie Výsledky prieskumov	Kampane a lobovanie	Otvorený prístup k informáciám Webové stránky zabezpečujúce prístup k informáciám Informovanie prostredníctvom elektronickej pošty Často kladené otázky Postupy verejného obstarávania	Otvorený prístup k informáciám Získavanie dôkazov Hodnotenie Výskumné štúdie	Otvorený prístup k informáciám
Miera účasti	Tvorba programu	Navrhovanie	Rozhodovanie	Implementácia	Monitorovanie	Revízia
Kroky politického rozhodovacieho procesu						